

NIUVANNIEMEN SAIRAALA VASTUULLISUUSRAPORTTI VUODELTA 2022

Sisällysluettelo

1.	Johdon katsaus	1
2.	Sairaalan perustehtävä ja toimintaympäristö	1
2.1.	Vastuullisuuden johtaminen ja hallinto	3
2.2.	Vastuullisuustavoitteet	4
3.	Kädenjälki merkittäviksi tunnistettuihin YK:n kestävän kehityksen tavoitteisiin	6
3.1.	YK:n tavoite 3: Taata terveellinen elämä ja hyvinvointi kaiken ikäisille	6
3.1.1.	Alatavoite 3.4: Vähentää vuoteen 2030 mennessä kolmanneksella tarttumattomien tautien aiheuttamia ennenaikaisia kuolemia ennaltaehkäisyn ja hoidon avulla sekä edistää henkistä terveyttä ja hyvinvointia	6
3.2.	YK:n tavoite 12: Varmistaa kulutus- ja tuotantotapojen kestävyys.....	9
3.2.1.	Alatavoite 12.3: Puolittaa vuoteen 2030 mennessä maailmanlaajuinen ruokajätteen määrä jälleenmyyjä- ja kuluttajatasolla sekä vähentää ruokahävikkiä tuotanto- ja jakeluketjussa sadonkorjuun jälkeinen hävikki mukaan lukien	9
3.2.2.	Alatavoite 12.5: Vähentää vuoteen 2030 mennessä merkittävästi jätteiden syntymistä ennaltaehkäisyn, kierrätyksen ja uudelleenkäytön keinoin	9
3.3.	YK:n tavoite 16: Rauhaa ja oikeudenmukaisuutta	10
4.	Jalanjälki eli toiminnan negatiiviset vaikutukset toimintaympäristöön.....	11
5.	Kuvaus raportin laadinnasta	13

KESTÄVÄN KEHITYKSEN TAVOITTEET 17 TAVOITETTA MAAILMAN MUUTTAMISEKSI

Hyväksytty sairaalan johtoryhmässä xx.x.2023

1. Johdon katsaus

Niuvanniemen sairaalan vastuullisuusraportti ilmentää sairaalan sitoutumista Yhdistyneiden kansakuntien kestävä kehityksen toimintaohjelmaan Agenda2030. Agenda määrittelee yhteensä 17 varsin laaja-alaista YK:n kestävä kehityksen tavoitetta, joista tässä raportissa nostetaan esille kolme: terveellisen elämän ja hyvinvoinnin takaaminen kaiken ikäisille, kulutus- ja toimintatapojen kestävyys sekä yhteiskunnallisen rauhan ja oikeudenmukaisuuden ylläpito.

Vastuullisuusraportointi on alkuvaiheissaan ja hakee vielä muotojaan. Osa Agenda2030-toimintaohjelman esille tuomista kestävä kehityksen tavoitteista ei liity oleellisesti sairaalan toimintaan, mutta tässä raportissa enemmättä huomiotta jätetyistäkin löytyy myös sellaisia, jotka ovat pysyvästi integroituneena sairaalan perustehtävään: eriarvoisuuden vähentäminen, turvallisuuden rakentaminen, tehokkaat ja vastuulliset instituutiot kaikilla tasoilla.

Vastuullisuusraportoinnilla lisätään avoimuutta Niuvanniemen sairaalan toiminnasta ja periaatteista. Sairaala ei ole muusta maailmasta erillinen suljettu saareke, vaan se toimii osana yhteiskuntaa ja vastaa omalla toimialallaan muiden yhteisöjen ja instituutioiden kanssa perusoikeuksien toteutumisesta, sekä eettisesti kestävä toiminnan ylläpitämisestä ja kehittämisestä niin valtakunnallisesti, kuin kansainvälisestikin. Toimintaympäristössä, jossa toiminnan luonteesta johtuen joudutaan käyttämään perusoikeuksiin puuttuvia rajoituksia, korostuu vastuullisuuden merkitys ja sen syvä ymmärtäminen kaiken kattavasti.

Allan Seppänen
johtava lääkäri

2. Sairaalan perustehtävä ja toimintaympäristö

Kuopiossa sijaitseva Niuvanniemen sairaala on erityistason hoitoa, asiantuntijapalveluita ja mielentilatutkimuksia tuottava oikeuspsykiatrisen sairaala. Hoitopalveluita sairaala tuottaa tiiviissä yhteistyössä muiden psykiatristen yksiköiden ja mielenterveystyön toimijoiden kanssa osana terveydenhuollon järjestelmää.

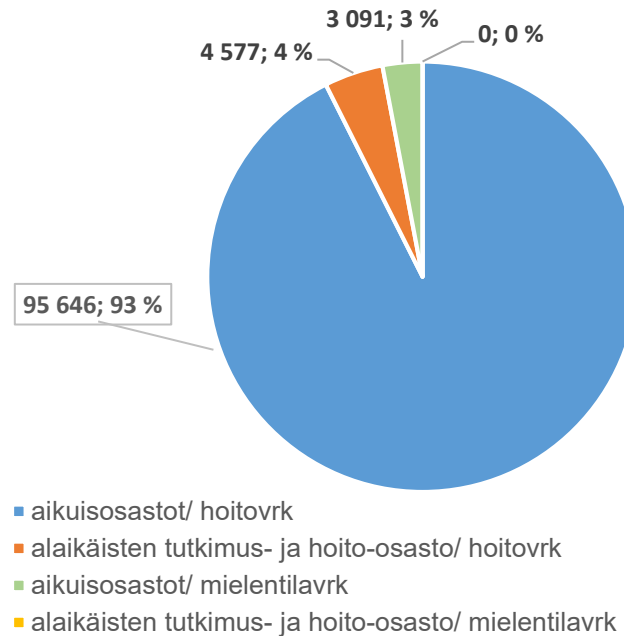
Sairaala toimii Itä-Suomen yliopiston oikeuspsykiatrian klinikkana. Oikeuspsykiatrisen hoidon kehittäminen, tutkimus ja asiantuntijuuden ylläpito sekä oikeuspsykiatrian alan perus-, jatko- ja täydennyskoulutus kuuluvat sairaalan tehtäviin.

Sairaalan tehtävistä säädetään laissa ja asetuksessa valtion mielisairaaloista sekä mielenterveyslaissa ja -asetuksessa. Sairaalan ja sen virkamiesten toimintaa valvovat Itä-Suomen aluehallintovirasto, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (VALVIRA), Eduskunnan oikeusasiamies sekä Sosiaali- ja terveysministeriö (STM). Sairaala toimii Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) tulosohjauksessa nettobudjetoituna valtion laitoksena.

Sairaalassa on vakinaisia virkoja 553; sairaansijoja on yhteensä 297, joista 13 alaikäisten hoito-osastolla.

Sairaanhoidollisia palveluja tuotetaan erityistason erikoissairaanhoidona, ja mielentilatutkimuksia tehdään tuomioistuimen määräämille henkilöille. Mielentilatutkimuspotilaat ovat pääasiassa vakavista henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista syytteessä olevia tutkintavankeja. Hoidettavana olevat potilaat ovat mielenterveyslain mukaisesti tahdosta riippumattoman hoidon tarpeessa olevia aikuispotilaita ja alaikäisten hoitoyksikössä alle 18-vuotiaita potilaita.

Vuonna 2022 tuotetut hoito- ja mielentilatutkimusvuorokaudet

Muut suoritteet: Oikeuspsykiatrian yksikön IF-kertymä 540 pistettä
Mielentilatutkimukset: aikuisosastoilla 43 kpl, alaikäisten osastolla 0 kpl

Sairaalan strategia ja arviointitavat

Sairaala toimii tulevaisuudessa edelleen nettobudjetoituna valtion laitoksena, jolla on itsenäinen asema STM:n asettaman johtokunnan ohjauksessa ja valvonnassa sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tulosohjauksessa.

Sairaala tuottaa johtokunnan hinnoitteleimia sairaanhoitopalveluja maksullisena toimintana hyvinvointialueille, ja niin ikään maksullisena toimintana tuomioistuinten pyytämiä mielentilatutkimuksia valtiolle. Näin saaduilla tuloilla katetaan sairaalan menot eikä valtion talousarviorahoitusta normaalitilanteessa tarvita maksulliseen toimintaan.

Nettobudjetointi tarkoittaa sitä, että valtion talousarvioon (budjettiin) otetaan Niuvanniemen sairaalan tuloista ja menoista vain niiden erotusta vastaava määräraha. Tällä määrärahalla katetaan Itä-Suomen yliopiston oikeuspsykiatrian yksikön toiminta, ja se saa myös ulkopuolista tutkimusrahoitusta.

Lue lisää: Niuvanniemen sairaalan [Toimintakertomus 2022](#)

Sairaala kehittää yhteistyötä valtion Vanhan Vaasan sairaalan ja valtion muiden sosiaali- ja terveydenhuollon erityispalveluiden kanssa.

Sairaalan toimintaa arvioidaan tulosohjausmenettelyssä, ulkoisella auditoinnilla ja sisäisellä laadunvalvonnalla.

Toimintaan vaikuttavat keskeiset muutokset

Valtakunnallinen sosiaali- ja terveystalouden palvelujen järjestämistä koskeva uudistus saattaa vaikuttaa sairaalan hallinnolliseen asemaan ja palvelujen kysyntään, samoin kuin vuoden 2023 alussa valmistuneen THL:n auditoinnin suositus selvittää valtion palveluiden sote-palveluiden hallinnollinen asema. Sairaalan toimintaympäristö saattaa muuttua keskeisesti, mikäli oikeuspsykiatristen potilaiden hoidon järjestämis- ja kustannusvastuu muuttuu nykyisestäään. Sairaalan asemaa valtion terveydenhuollon hyvinvointialueille

palveluita tuottavana yksikkönä tukisi säädösten yhteensovittaminen sosiaali- ja terveydenhuollon uudistetun säädöspohjan kanssa, jotta toiminta voi jatkua saumattomasti hyvinvointialueiden toiminnan käynnistyessä. Toiminnan luonteeseen tulevat toteutukseen vaikuttamaan mielenterveyslain muutokset, joilla säädettäisiin oikeuspsykiatrisen potilaan velvoitteisesta avohoidosta. Sairaalan toiminta selkiintyy, mikäli säädetään lailla erikseen oikeuspsykiatrisesta tutkimuksesta ja hoidosta.

Niuvanniemen sairaalan sidosryhmiä

*Esimerkiksi Savonia amk ja muut yliopistot

2.1. Vastuullisuuden johtaminen ja hallinto

Niuvanniemen sairaalan johtajana toimii johtava lääkäri, ja sairaalan toiminta on organisoitu sairaanhoidon ja tukipalvelujen tulosalueiksi. Johtava lääkäri on myös sairaanhoidon tulosalueen johtaja, ja tukipalvelujen tulosaluetta johtaa talousjohtaja. Sairaanhoidon tulosalueeseen sisältyy hoitotyön vastuualue, josta vastaa johtava ylihoitaja. Em. virkamiehet toimivat sairaalan johtokunnassa esittelijöinä.

Sairaala toimii myös Itä-Suomen yliopiston oikeuspsykiatrian klinikkana. Oikeuspsykiatrian professori vastaa professuuriin asetuksella liitetyn ylilääkärin sivuvirassa psykiatria- ja oikeuspsykiatria-erikoistuvien lääkäreiden koulutuksesta sekä johtaa ja kehittää alan tieteellistä tutkimusta ja vastaa tieteellisestä kirjastosta.

Sairaalan johtoryhmän ja laajennetun johtoryhmän nimittää johtava lääkäri ja hän toimii niiden puheenjohtajana.

Linkki: [Johtosääntö](#)

Sairaalan strategiaan päämääriin kuuluu mm. voimavarojen tehokas ja vastuullinen käyttäminen. Voimavaroihin kuuluvat taloudellisten ja henkilöstöressurssien lisäksi myös ympäristöressurit.

Sairaalan vastuullisuustavoitteet päätetään johtoryhmässä vastuullisuusraportointityöryhmän esityksestä.

Vastuullisuusraportti laaditaan vuosittain sairaanhoidon tulosalueen, Itä-Suomen yliopiston oikeuspsykiatrian klinikan sekä tukipalvelujen tulosalueen yhteistyönä. Raportin laatiminen ja valitut kestävän kehityksen tavoitteet on kirjattu Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Niuvanniemen sairaalan väliseen tulossopimukseen. Sairaalan talousjohtaja raportoi sairaalan johtoryhmälle vastuullisuuteen liittyvistä kysymyksistä sekä tuo vastuullisuuteen liittyviä asioita johtoryhmän esityslistalle.

Sairaalan kestävän kehityksen päätavoitteet ja vastuullisuusraportti hyväksytään vuosittain sairaalan johtoryhmässä.

2.2. Vastuullisuustavoitteet

Niuvanniemen sairaala on laatinut vastuullisuusraportin nyt toisen kerran. Raportti julkaistaan vuosittain.

Ensimmäiseen vastuullisuusraporttiin pohdittiin tavoitteita ensin sairaalan ympäristötyöryhmässä, minkä jälkeen tavoitteet esiteltiin johtoryhmälle. Johtoryhmä päätyi yhtä lukuun ottamatta esitettyihin tavoitteisiin. Vuoden 2022 vastuullisuusraporttiin vaihdettiin yhteistyössä johtoryhmän kanssa tavoitteen 13 (ilmastotekoja) sijalle tavoite 16 (rauhaa ja oikeudenmukaisuutta). Tavoite 13 kuuluu pikemminkin sairaalan jalanjälkeen, kun taas tavoitteen 16 kohdalla pyritään esittämään sairaalan toiminnan vaikuttavuutta esim. oikeusturvan kautta.

*YK:n tavoite 3: Taata terveellinen elämä ja hyvinvointi kaiken ikäisille sekä
YK:n tavoite 16: Rauhaa ja oikeudenmukaisuutta*

Psykiatrisen hoidon ja kuntoutuksen tavoitteena on poistaa oireet tai lievittää niitä, estää tai vähentää uusia psykoosijaksoja ja niiden vaikeusastetta sekä parantaa potilaan toimintakykyä ja elämänlaatua. Hoitomyöntyvyyden aikaansaaminen ja pitkäjänteisen hoitomotivaation kehittyminen ovat oleellisen tärkeitä.

Niuvanniemen sairaalan skitsofrenian käypä hoito -suositusten toteutumista seurataan säännöllisesti suosituksen laatukriteerien avulla. Laatukriteerit liittyvät ajantasaiseen kirjalliseen hoitosuunnitelmaan, yhteydenpidon toteutumiseen potilaan läheisten kanssa, lääkitykseen, psykososiaalisiin hoitomuotoihin sekä ruumiillisen terveydentilan arvioimiseen. Psykologisen tai neuropsykologisen tutkimuksen tarpeesta tehdyn arvion, psykoedukation ja päihdeongelman hoidon toteutumista arvioidaan samoin kuin sitä, onko tupakointiin ja painonnousuun kiinnitetty huomiota. Lisäksi kartoitetaan, onko potilas tullut uudelle sairaalahoitajaksolle puolen vuoden sisällä edellisen hoitajakson loppumisesta. Kansalliseen hoitosuositukseen perustuvassa Niuvanniemen sairaalan skitsofrenian käypä hoito -suosituksessa on huomioitu oikeuspsykiatrisen hoidon erityispiirteet.

Tutkimustoiminnan tavoitteena tulevaisuudessa on tutkia edelleen skitsofrenian, depression ja kaksisuuntaisen mielialahäiriön farmakologisen hoidon vaikuttavuutta ja pyrkiä tutkimustulosten valossa vaikuttamaan potilaiden parempaan hoitoon.

YK:n tavoite 12: Varmistaa kulutus- ja tuotantotapojen kestävyys

Kestävän kehityksen tavoitteita on järjestelmällisesti sisällytetty Niuvanniemen sairaalan toimintaan ympäristöryhmän perustamisesta lähtien. Ympäristöryhmän ja yksiköiden välistä tiedonvaihtoa turvaamaan on yksiköihin nimetty ekotukihenkilöt. Sairaala laatii kolmivuotiskausittain ympäristösuunnitelman ja ympäristötavoitteet, jotka hyväksytään johtoryhmässä.

Kestävän kehityksen tavoitteet pyritään ottamaan huomioon sairaalan jokapäiväisessä toiminnassa. Hankintatoimessa, energian ja veden käytössä, matkustamisessa ja kuljetuksissa, jätehuollossa ja materiaalien kulutuksessa otetaan huomioon ympäristökriteerit ja sitoudutaan kestävien hankintojen toteuttamiseen.

Sairaala suunnittelee ja toteuttaa toimintansa ympäristön pilaantumista ehkäisevästi ja sairaala-alueen luontoa kunnioittaen. Materiaalien tehokasta käyttöä ja kierrätystä sekä jätteen lajittelua tehostamalla minimoidaan sekajätteen määrää. Matkustaminen ja kuljetukset pyritään toteuttamaan ympäristöä mahdollisimman vähän haittaavalla tavalla.

Biojätteiden vähentäminen on haasteena suuri, mutta sairaalassa jatketaan jätteen vähentämiseen pyrkivää toimintaa yhdessä ympäristöryhmän, ravitsemisjohtajan ja moniammatillisen ravitsemistyöryhmän sekä hoito-osastojen kanssa myös sairaalan sisäisiä käytäntöjä tarkistamalla.

3. Kädenjälki merkittäviksi tunnistettuihin YK:n kestävän kehityksen tavoitteisiin

3.1. YK:n tavoite 3: Taata terveellinen elämä ja hyvinvointi kaiken ikäisille

- 3.1.1. Alatavoite 3.4: Vähentää vuoteen 2030 mennessä kolmanneksella tarttumattomien tautien aiheuttamia ennenaikaisia kuolemia ennaltaehkäisyyn ja hoidon avulla sekä edistää henkistä terveyttä ja hyvinvointia

Valtion mielisairaaloissa hoidetaan mielentilatutkimuksen jälkeen hoitoon määrättyjä oikeuspsykiatrisia tai sairaanhoitopiirien lähettämiä vaikeahoitoisia potilaita. Potilailla voi olla takanaan monta psykiatrista sairaalahoitajaksoa kunnallisissa sairaaloissa, mutta hoitoon kiinnittyminen on usein jäänyt puutteelliseksi. Potilaiden sairaus on tavallisesti poikkeuksellisen vaikea-asteisesti oireileva, ja sairautentunto on usein puutteellinen. Sen lisäksi potilaalla voi olla samanaikainen persoonallisuushäiriö. Psykiatrista hoitoa on usein komplicoisuudessa päihdeongelma. Päihteiden käyttö altistaa psykoosin uusiutumiseksi, heikentää hoidon tulosta ja vähentää hoitomyöntyvyyttä, joten päihdeongelman hoitaminen on välttämätöntä. Potilaiden keskeisenä ongelmana on useimmiten muihin kohdistuva väkivaltainen käyttäytyminen tai sen riski.

Oikeuspsykiatristen potilaiksi päätyneiden henkilöiden rikokset ovat vakavia, useimmiten toisen henkeen tai terveyteen kohdistuvia tekoja. Oikeuspsykiatrinen hoito, joka sisältää sairautteen liittyvän vaarallisuuden arvioimista, vaikuttaa uusintarikoksia ehkäisevästi. Valtaosa potilaista sairastaa skitsofreniaa, mikä on vakava ja monimuotoinen psyykinen sairaus, ja mihin sairastuu Suomessa 1–1,5 % väestöstä. Niuvanniemen sairaalassa skitsofreniapotilaiden hoitoon kuuluu kansallisen käypä hoito-suosituksen toteutumisen seuraminen, samoin seurataan psyykenlääkkeiden kansainvälisesti käytössä olevien hoitosuositusten toteutumista. Suosituksen mukaisen hoidon vaikuttavuutta voidaan kuvata myös potilaiden kliinisen tilan mittareilla, joiden kehittäminen potilaskohtaisen arvioinnin suuntaan on tavoitteena.

CASE: Hoitokäytäntöjen kartoitus osastoilla korona-ajan jälkeen. Korona-aikana osastoilla vierailua ja työn monitorointia vältettiin mahdollisimman paljon korkean infektoriskin vuoksi. Niuvanniemen sairaala on sitoutunut pakkotoimien vähentämiseen jo vuonna 2011 ja sairaala käyttää vähennystyössä kahta vähennysohjelmaa: **Six Core Strategies**- ja **Safewards** -mallia. Infektorajoitteiden väistyessä sairaalan johto pyysi selvittämään, miten osastot olivat jatkaneet pakkotoimien vähentämistä poikkeuksellisissa olosuhteissa. Hoitokäytäntöjen kartoitusta ja pakkotoimien vähentämistä selvitti kolmen hengen työryhmä, joka vieraili jokaisella sairaalan osastolla. Osastoilla oli korona-ajan karanteeneista huolimatta pystytty jatkamaan pakkotoimien vähennystyötä ja kehittämään vallitseviin olosuhteisiin soveltuvia apuvälineitä potilaslähtöisen hoidon edistämiseksi. Työryhmän vierailut koettiin hyvänä ja niiden toivottiin jatkuvan vaikkapa joka toinen vuosi.

Hoito- ja kuntoutusmuotojen kehittämisellä pyritään löytämään myös keinoja pakon käytön vähentämiseksi. Hoidon suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin lähtökohtina ovat potilaslähtöisyys ja moniammatillinen työryhmätyöskentely. Potilaiden ruumiillisen terveydentilan edistäminen on tärkeää, ja siihen pyritään tukemalla terveellisiä elintapoja ja pienentämällä erityisesti kardiometabolisia riskitekijöitä.

Sairaalassa on laaja valikoima erilaisia kuntoutusmuotoja ja terapiaryhmiä; linkki Niuvanniemen sairaalan hoito- ja kuntoutusmuotojen [oppaaseen](#).

CASE: Ulko- ja puutarhaterapia Ulpu on 85-paikkainen työterapiayksikkö, jossa on 65 potilaspaikkaa ulkotyöryhmässä ja 20 potilaspaikkaa puutarhaterapiaryhmässä. Työterapiapistäissä työskennellään pienryhmissä. Ulpuissa työskentelee seitsemän ohjaajaa, joilla kaikilla on myös hoitoalan koulutus. Toiminta on monipuolista; pääasiallisesti ulkona tapahtuvaa pihan, puutarhan ja metsäalueiden hoitoa. Lisäksi tehtäviä on kuljetuspuolella muun muassa päivittäistavaroiden, kalusteiden, pyykkihuollon ja jätteenkäsittelyn parissa. Työterapiata tarjoaa potilaille mielekästä tekemistä ja uusien taitojen oppimista sekä kehittää sosiaalisia taitoja.

CASE: Potilaiden perhehuone Harmonia. Suomen mielenterveyslaissa ei oteta kantaa sairaaloiden velvollisuuteen järjestää perhetapaamisia tai potilaiden välisiä, valvomattomia tapaamisia. Valtion mielisairaalan potilaat ja ammattihenkilöt ovat kuitenkin olleet aktiivisia ja aloitteellisia perhetapaamishuoneen saamiseksi sairaalaan. Hanketta perhetapaamishuone Harmonian käyttöönottamiseksi valmisteltiin sairaalassa vuonna 2021 ja vuodenvaihteessa 2022 vietettiin perhetapaamishuone Harmonian avajaisia. Potilaat laativat perhehuoneen pelisäännöt, joita huoneen käyttäjät sitoutuvat noudattamaan. Perhehuone Harmonian ensimmäisen vuoden käyttöaste on ollut korkea, ja palaute sekä potilaiden että henkilökunnan puolelta yksinomaan positiivista.

Korkeatasoista ja maailmanlaajuisesti tunnustettua tieteellistä tutkimusta

Niuvanniemen sairaalan/Itä-Suomen yliopiston oikeuspsykiatrian yksikön keskeiset tutkimushankkeet jakaantuvat neljään pääalueeseen: 1) Oikeuspsykiatristen potilaiden hoitokäytäntöjen ja hoidon vaikuttavuuden tutkiminen, 2) Epidemiologiset tutkimukset hoitojen vaikuttavuudesta, 3) Satunnaistetut kontrolloidut interventiotutkimukset ja 4) Mielenterveyden häiriöiden ja väkivaltakäyttäytymisen etiologian ja neurobiologian tutkiminen muun muassa kantasolututkimuksen avulla.

Suomessa on poikkeuksellisen hyvät mahdollisuudet suorittaa oikeuspsykiatrista tutkimusta kattavan tilastointikäytännön ansiosta. Epidemiologian menetelmillä on mahdollista selvittää, missä määrin eri mielenterveyden häiriöt liittyvät väkivaltaiseen tai rikolliseen käyttäytymiseen. Kansalliset rekisterit mahdollistavat myös hoitojen vaikuttavuuden tutkimuksen.

Lääketieteellisen tutkimuksen perimmäinen tavoite on auttaa sairaudesta kärsiviä potilaita löytämällä ja kehittämällä uusia parempia hoitoja ja hoitokäytäntöjä. Käytännössä tämä tapahtuu tuottamalla korkeatasoisia tieteellisiä julkaisuja, jotka johtavat hoitosuosittelun ja sitä kautta hoitokäytäntöjen muuttumiseen. Tämän vaikutuksen mittaaminen on käytännössä vaikeaa, koska hoitokäytäntöjen muuttumiseen voivat vaikuttaa monet muutkin tekijät. Yksi tapa arvioida tutkimuksen potentiaalia potilaiden hoidon parantamisessa on arvioida, kuinka korkeatasoisissa tieteellisissä julkaisusarjoissa tutkimukset on julkaistu, kuinka paljon niitä on siteerattu, ja missä määrin ne ovat vaikuttaneet sairauksien virallisiin hoitosuosituksiin.

CASE Vuoden 2022 julkaisussamme havaittiin, että pitkäaikaiseen klotsapiinihoitoon liittyy suurentunut hematologisen syövän riski ja että ko. hoitoon säännöllisesti liittyvästä koko verenkuvan seurannasta ei tulisi luopua ja että hematologisen syövän mahdollisia esioireita tulisi pitää mielessä potilaan seurannassa. Tämä julkaisu tullee vaikuttamaan klotsapiinihoitoon kautta maailman.
Tiihonen ym. Lancet Psychiatry 2022

Erityisesti tutkimukset hoitojen vaikuttavuudesta ovat saavuttaneet maailmanlaajuisen arvostuksen. Tutkimuksilla skitsofrenian farmakologisesta hoidosta on ollut vaikutusta useisiin kansallisiin psykiatrian käypä hoito -suositukseen ainakin Suomessa (Skitsofrenian käypä hoito -suositus 26.3.2020), USA:ssa (American Psychiatric Association: Practice Guideline for the Treatment of Patients with Schizophrenia, 3rd ed. USA, 2021) ja Ruotsissa (SBU, Statens Beredning för Medicinsk och Social Utvärdering: Läkemedelsbehandling vid schizofreni, 2012).

CASE Vuoden 2020 tutkimuksessa skitsofreniapotilaiden kuolleisuudesta (Taipale ym. World Psychiatry 2020) havaittiin varsin suuria eroja kuolleisuudessa eri psykoosilääkkeiden käyttöön liittyen: 20 vuoden seurannassa kumulatiivinen kuolleisuus oli 46 % niinä ajanjaksoina, kun antipsykoottia ei käytetty, 26 % minkä tahansa antipsykootin käytön aikana, ja 16 % klotsapiinihoidon aikana. Tämän perusteella pitkäjänteisen psykoosilääkityksen toteutuminen liittyy huomattavasti alentuneeseen kuolleisuuteen. Tätä julkaisua on siteerattu 154 kertaa, eli artikkeli on saavuttanut jo nyt kansainvälistä huomiota.

Oikeuspsykiatrian yksiköstä julkaistiin vuonna 2022 kaikkiaan 60 tieteellistä julkaisua ja yksikön Impact Factor -summa oli 540 pistettä. Impact Factor on vertaisarvioituihin artikkeleihin kohdistettujen viittausten perusteella laskettu, tieteellisen julkaisun merkittävyyttä kuvaava tilastoluku; yksinkertaistettuna sanoen mitä isompi luku, sitä parempi lehti. Parhaimpiin lehtiin hyväksytään vain noin 5–10 % tarjotuista käsikirjoituksista.

Psykiatrian alan kolmessa parhaimmassa lehdessä (World Psychiatry IF 79,683, Lancet Psychiatry IF 77,056 ja JAMA Psychiatry IF 25,911) ilmestyi vuonna 2022 neljä yksikön julkaisua, joissa ensimmäinen, viimeinen tai yhteyskirjoittaja on Niuvanniemen sairaalasta. Vertailun vuoksi voidaan todeta, että em. lehdissä julkaistiin vain yksi tieteellinen julkaisu kaikista muista Suomen psykiatrian klinikoista yhteensä. Siten Niuvanniemen sairaalasta tuli siis nelinkertainen määrä kyseisiä huippulehtien julkaisuja kuin muualta yhteensä, vaikka muualla on tutkimushenkilökuntaa yli 10 kertaa enemmän.

Opetussairaala

Niuvanniemen sairaala toimii Itä-Suomen yliopiston oikeuspsykiatrian klinikkana, jonka tehtävänä on huolehtia oikeuspsykiatrian perus-, jatko- ja täydennyskoulutuksesta sekä terveystieteellisestä tutkimuksesta. Opetustoiminnan tehtävänä on perusopetuksen antaminen lääketieteen opiskelijoille sekä erikoistumiskoulutuksen antaminen psykiatria- ja oikeuspsykiatria-erikoistuville lääkäreille. Sairaalassa koulutetaan oikeuspsykiatria-erikoistuvia lääkäreitä ja vuonna 2022 koulutuksessa oli seitsemän erikoistuvaa. Oikeuspsykiatrian erikoislääkärikoulutuksesta valmistuu vuosittain keskimäärin yksi oikeuspsykiatri. Oikeuspsykiatrian klinikasta valmistui vuonna 2022 kaksi väitöskirjaa.

Terveystieteiden opiskelijaohjaus

Sairaala on jatkanut systemaattista terveydenhuollon opiskelijaohjausta. Sairaalassa suoritettiin vuonna 2022 harjoittelujaksoaan yhteensä 124 terveysalan opiskelijaa. Opiskelijoista 98 (79 %) oli Savonia amk:sta ja 26 (21 %) oli Pohjois-Savon ulkopuolisista ammattikorkeakouluista.

CASE Sairaala kerää yhtenäistä, jatkuvaa palautetta terveysalan opiskelijoiden ohjauksen laadusta kansainvälisesti ja kansallisesti testatulla CLES-mittarilla. Toimintavuoden 2022 tulos oli 9,1 (vastausprosentti 81 %). Hyvin toteutettu opiskelijaohjaus on edistänyt Niuvanniemen sairaalan vetovoimaisuutta työnantajana ja samalla se varmistaa osaltaan laadukkaan opiskelijoiden ohjauksen oikeuspsykiatrian alalla.

3.2. YK:n tavoite 12: Varmistaa kulutus- ja tuotantotapojen kestävyys

- 3.2.1. Alatavoite 12.3: Puolittaa vuoteen 2030 mennessä maailmanlaajuinen ruokajätteen määrä jälleenmyyjä- ja kuluttajatasolla sekä vähentää ruokahävikkiä tuotanto- ja jakeluketjussa sadonkorjuun jälkeinen hävikki mukaan lukien

Niuvanniemen sairaala tuottaa vuosittain noin 330.000 ateriaa potilasruokailun sekä henkilöstöravintolan tarpeisiin. Tästä ateriamäärästä muodostuu valmistushävikkiä (esim. perunan ja hedelmien kuoria, kahvinporoja), mutta myös lautastähteitä sekä linjastohävikkiä. Nämä viimeksi mainitut - ruokahävikki - ovat tarpeetonta resurssien tuhlausta, jota pyritään vähentämään.

Sairaalan biojätekeräykseen toimitettu kokonaisbiojättemäärä oli kertomusvuonna 70 tonnia. Aikaisemmilta vuosilta ei ole olemassa vertailukelpoista tietoa, koska jätehuollon toimija vaihtui vuoden 2022 alussa. Toimijoiden jätemittaustavat eroavat toisistaan.

Sairaala-alueen pinta-ala on noin 61 ha, josta nurmialueen osuus on noin 10 ha. Puistoalueelta kerättävä lehti- ja haravointijäte kierrätetään sairaala-alueen pellolla mullaksi maaduttamalla ja matojen avulla. Puiden kaadosta tulevat risut ja oksat haketetaan jatkokäyttöä varten. Puita myös jatkojalostetaan sairaalan käyttöön (esim. sahatavaraksi, polttopuiksi, hirsikalusteiksi ja linnunpöntöiksi).

Ruokahävikin määrää seurataan Luonnonvarakeskuksen toteuttamalla Lukeloki-sovelluksella. Hävikkiseuranta tehdään kahdesti vuodessa 8–10 viikon jaksoissa. Raportoimalla päästään potilasosasto-, päivä- ja ruokalajikohtaiselle tasolle analysoimaan tuotettujen ja jätteen jääneiden ruokamäärien suhdetta sekä biojätteen syntymisen syitä. Tämä mahdollistaa jossain määrin osastoille toimitettavien ruokamäärien sekä ruokalistan koostumuksen muokkaamisen. Rajoituksena on kuitenkin se, että potilaille on valmistettava tietyt annoskoot, vaikka he eivät osallistuisikaan ruokailuun. Ruokalistan täytyy sisältää ravitsemuksellisesti tasapainoiset ateriat, vaikkeivat ne aina olisikaan halutuimpia ruokalajeja.

Henkilöstöravintolasta jäänyttä ylijäämäruokaa myydään edullisesti mukaan otettavaksi lounasajan jälkeen.

- 3.2.2. Alatavoite 12.5: Vähentää vuoteen 2030 mennessä merkittävästi jätteiden syntymistä ennaltaehkäisyyn, kierrätyksen ja uudelleenkäytön keinoin

Yhtenä tavoitteena on vähentää kertakäyttöastioiden ja -aterimien käyttöä. Vuodesta 2016 vuoteen 2019 vähennys olikin lähes 52 %, mutta koronapandemian myötä alettiin käyttää aiempaa enemmän kertakäyttötuotteita, mikä vaikutti kehitykseen kielteisesti.

	2019	2020	2021	2022	muutos % 2019/2022
kulutus, 1000 kpl					
kertakäyttöastiat ja -aterimet	226	311	278	360	59,3 %
käsipaperipyyhkeet	2 254	2 682	2 558	2 570	14,0 %
kopiopaperi	851	890	840	828	-2,7 %

Paperisten käsipyyhkeiden määrää on pyritty vähentämään asentamalla kangaspyyhkejärjestelmiä. Kangasrullapyyhkeiden käyttö vähentää merkittävästi jättemäärää, sillä yhden kangasrullapyyhkeen elinkaarta vastaamaan tarvitaan noin 11 000 käsipyyhkepaperia, jolloin jätettä kertyy 2 kg:n asemesta 33–72 kg. Jotta kangasrullapyyhkeistä olisi hyötyä niin

talouden kuin ympäristönkin kannalta, ei käsipapereita käytetä niissä sairaalan tiloissa, joissa on kangasrullapyyhkeet. Pandemia on haitannut linjauksen toteuttamista parin viime vuoden aikana, mutta vuoden vaihteessa 2022/2023 yksikköjä on muistutettu paluusta normaaliin.

3.3. YK:n tavoite 16: Rauhaa ja oikeudenmukaisuutta

Mielentilatutkimustoiminta

Mielentilatutkimus on tuomioistuimen määräämä tutkimus, jossa otetaan kantaa rikoksesta epäillyn, syytetyn tai tuomitun syyntakeisuuteen rikoksen tekohetkellä sekä hänen hoidon tarpeeseensa tutkimuksen päättyessä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) vastaanottaa tutkimuspyynnöt tuomioistuimelta, päättää tutkimuspaikan, myöntää mahdollisen jatkoajan ja käsittelee lausunnot.

Mielentilatutkimus tehdään pääsääntöisesti sairaalassa ja tutkimusaika on korkeintaan kaksi kuukautta. Joissain erityistilanteissa THL voi myöntää tutkimukselle jatkoaikaa. Niuvanniemen sairaalassa tehdään yli puolet Suomen mielentilatutkimuksista (51 % vuonna 2022) ja vuonna 2022 Niuvanniemen sairaalassa niitä tehtiin 43. Tutkimuksen kesto-aika oli kertomusvuonna 65 vrk, ja tutkimuksen tekemiseen osallistuu useita terveydenhuollon ammattihenkilöitä, kuten lääkäreitä, psykologeja, sosiaalityöntekijöitä sekä EEG- ja laboratoriohenkilöstöä.

Mielentilatutkimuksessa olevan henkilön esitietoja kerätään henkilöltä itseltään sekä häntä aiemmin hoitaneilta terveydenhuollon toimintayksiköiltä tms. Lisäksi henkilön luvalla tietoja kerätään omaisilta, ystäviltä ja työnantajilta. Mielentilatutkimuksen aikana tutkittavalle tehdään laaja psykiatrinen tutkimus, standardoituja psykologisia testejä, häntä seurataan mielisairaalassa tai muussa tutkimuspaikassa koulutetun henkilökunnan toimesta 1–2 kuukauden ajan ja hänelle suoritetaan myös ruumiillisen terveydentilan tutkimus. Aivojen mahdollisia rakenteellisia poikkeavuuksia voidaan tutkia kuvantamismenetelmin.

4. Jalanjälki eli toiminnan negatiiviset vaikutukset toimintaympäristöön

Sosiaalinen jalanjälki: henkilöstö

Niuvanniemen sairaalan tärkein sidosryhmä on henkilöstö. Sairaalan tehtävä on varmistaa henkilöstön turvallisuus, joka on osa sairaalan tuottamien palvelujen laatua ja joka näkyy ulospäin työntekijöistä välittämisenä. Työsuojelun tavoitteena on ehkäistä työtaturmia, terveyshaittoja, sairauksia ja vammoja. Tätä tavoitetta varten työsuojelutoimikunta on laatinut yksityiskohtaisen työsuojelun toimintaohjelman vuosille 2022–2025.

Työsuojelun yhteistoiminnassa käsitellään keskeisiä terveyteen, turvallisuuteen, työkykyä ylläpitävään toimintaan ja työhyvinvointiin liittyviä tavoitteita ja tekijöitä. Lisäksi hyödynnetään työterveyshuollon tekemiä työpaikkaselvityksiä, joissa on arvioitu ja seurattu toimintayksiköiden tilannetta terveysriskien ja työn turvallisuuden näkökulmasta. Näitä tavoitteita tukee osaltaan sisäilmatyöryhmän toiminta, ja tähän liittyvät toimintayksikkökohtaiset kohdekäynnit sekä korjaukset, joiden tavoitteena on huolehtia siitä, että tilat ovat sisäilmasuhteiltaan turvalliset ja käyttökelpoiset.

Työturvallisuus ja työhyvinvointi ovat toiminnan luonteen vuoksi jatkuvan seurannan ja kehittämisen kohteita.

Niuvanniemen sairaalassa on pitkään ollut keskeistä henkilöstön hyvät mahdollisuudet työnantajan tukemaan täydennys- ja lisäkoulutukseen. Sairaala-alueella on palvelussuhde-asuntoja henkilöstölle vuokrattavaksi. Henkilöstö arvostaa sairaalaa pysyvänä ja varmana työpaikkana.

Palkitsemisjärjestelmää on kehitetty erityisesti tulospalkkiojärjestelmän käyttöön ottamisella. Tulospalkkiojärjestelmän kriteerit ovat:

<p>Laatu ja vaikuttavuus</p>	<ul style="list-style-type: none"> • pakkotoimien vähentäminen: eristys- ja sitomisvuorokaudet suhteutettuna hoitopäivien määrään. • käypä hoito -suositusten toteutuminen. • lääkintäturvallisuuden parantaminen: lääkkeenantovirheiden lkm. • asiakastyytyväisyysindeksi.
<p>Tehokkuus</p>	<ul style="list-style-type: none"> • työturvallisuuden parantaminen: työtaturmien lkm. • oman työn tuottavuus: hoitopäivien määrä/htv. • taloudellisuus: keskimääräinen hoitopäivän yksikkökustannus, euroa/hoitopäivä. • sairauspoissaolot työpäivinä/htv:t.

Vuonna 2022 tulospalkkiota maksettiin henkilöstölle 0,825 % eli noin 196.000 euroa.

Henkilöstön tilaa seurataan vuosittain laadittavalla [henkilöstökertomuksella](#).

Viime vuosien konkreettisia hyvinvoinnin edistämistapoja ovat tulospalkkiojärjestelmän lisäksi esim. Epassi, oma kuntosali ja mahdollisuus työsuohdepolkupyörään.

Niuvanniemen henkilöstöstrategiaa tuleville vuosille päivitettäessä painopistealueiksi valittiin:

1. Henkilöstön osaaminen ja kehittyminen
2. Työhyvinvointi ja työssä jaksaminen
3. Rekrytoinnin tehostaminen
4. Työkykyjohtamisen kehittäminen

Hiilijalanjälki: hankinnat

Suurin osa sairaalan hankinnoista tehdään julkishallinnon yhteishankintayksikön (Hansel) kilpailuttamilta toimittajilta, jolloin suuren hankintavolyymin ansiosta voidaan ohjata tuotteiden ja palveluiden kehitystä ympäristö-, sosiaaliset ja taloudelliset näkökohdat huomioivaan suuntaan.

Sairaalan työasemat, kannettavat tietokoneet ja mobiililaitteet sekä tulostuksen monitoimilaitteet ovat Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskuksen (Valtorin) toimittamia, jolloin tuotteiden elinkaari on hallittua ja ympäristöystävällistä valmistuksesta laitteen poistoon saakka.

Sairaalassa käytetyn kopiopaperin valmistukseen tarvittavat kuidut ovat peräisin vastuullisesti hoidetuista metsistä. Paperin hiilipäästöt on kompensoitu, ja se on pakattu muovittoon, 100 %:sesti uusiutuvaan ja biohajoavaan kääreeseen.

Kalustetarpeissa tarkistetaan ennen uuden hankintaa, onko vastaavaa saatavilla sairaalan varastosta. Kalusteita myös korjataan ja uudelleenverhoillaan omana työnä.

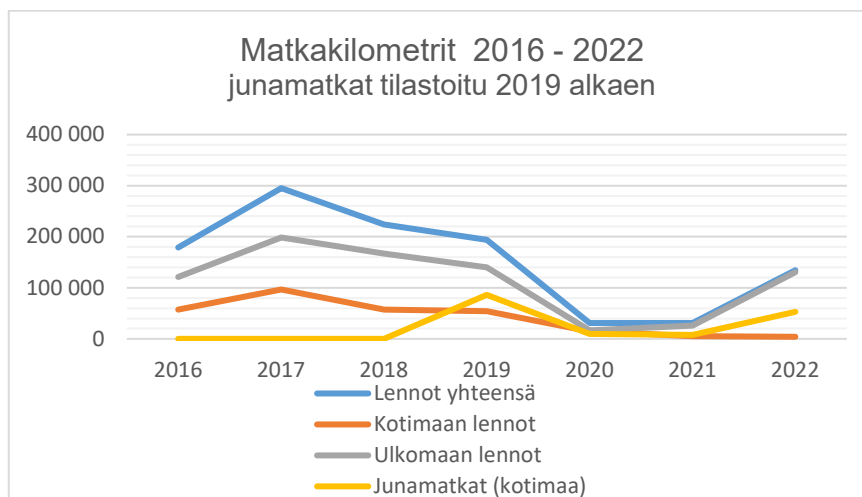
Sairaalan puhdistuspalvelut käyttävät soveltuvin osin kiertotalousroskapsusseja, jotka on valmistettu suomalaisesta kiertotalousmuovista. Siivoustekstiilit ovat kestävämpiä mikro-kuitupyyhkeitä, jotka ovat kestäviä sekä vettä ja pesuaineita säästäviä.

Niuvanniemen sairaalan henkilöstöllä on vuosittain käytössä työvaatteita noin 14.000 kpl. Potilas- ja liinavaatteita sekä siivoustekstiilejä on käytössä noin 550.000 kpl. Kyseessä on siis merkittävän suuri palveluhankinta vuosittain. Tekstiilien vuokraus- ja pesupalveluja kilpailutettaessa sairaala asetti palvelun kriittisiä ympäristö- ja vastuukriteereitä kuljetukselle, tekstiileille (tekstiilijätteen käsittely, tekstiilien pesu, tekstiilien hankinta) ja tekstiilijätteen lajittelulle.

Hiilijalanjälki: matkustaminen ja kuljetukset

Matkustuskilometrejä on pystytty vähentämään käyttämällä etäyhteyksiä. Kaikissa tapauksissa se ei kuitenkaan ole osallistujille paras vaihtoehto, mikä näkyy piikkeinä matkustustilastoissa; esim. ulkomaan konferenssirahmat (vuosi 2017). Vuosien 2020 ja 2021 kohdalla näkyy koronapandemian vaikutus.

Kotimaan matkoihin suositellaan matkustajille junaa lentämisen asemesta.

	2019	2020	2021	2022
Junamatkojen osuus, tavoite %	-	70,0	75,0	80,0
Junamatkojen osuus, toteuma %	61,5	40,3	59,7	92,9
Kotimaan lento- ja junamatkat yhteensä, km	140 000	24 382	13 338	56 601
Junamatkat, km	86 130	9 818	7 962	52 569

Sairaalan työkoneissa käytetään uusiutuvaa polttoainetta. Myös virka-autoissa sitä pyritään käyttämään mahdollisuuksien mukaan. Biodieselin päästöt ovat 90 % pienemmät tavalliseen dieseliin verrattuna, ja siinä on myös vähemmän monia haitallisia kaasuja kuin perinteisessä dieselissä. Biodieselin ja sähkön käyttöä työkoneissa ja autoissa edistetään.

Niuvanniemen sairaalan 14 potilasosastoa sijaitsevat eri puolilla aluetta, joten ruoan kuljetus ravintokeskuksesta osastoille on hoidettava autolla. Näihin ruokakuljetuksiin saadaan vuonna 2023 sähköauto.

Muuta

Sairaalan puistoalueen kastelussa käytetään järvivettä. Puutarhan koneita ladataan aurinkoenergialla.

Sairaala-alueen aurinkopaneelien määrää lisätään jonkin verran tulevana vuosina rakennusprojektien yhteydessä.

5. Kuvaus raportin laadinnasta

Raportin sisältämät YK:n kestävän kehityksen tavoitteet valittiin yhteistyössä sairaalan johdoryhmän ja ympäristöryhmän kesken. Tavoitteet istuvat luontevasti sairaalan toimintaan sen perustehtävien - oikeuspsykiatrien erityistason palvelujen, mielentilatutkimusten, opetuksen ja tutkimuksen - sekä jo vakiintuneen ympäristötöiden vuoksi.

Lisätietoja raportista antavat:

Vuokko Hallikainen, s-posti: vuokko.hallikainen@niuva.fi

Kristiina Kivimies, s-posti: kristiina.kivimies@niuva.fi

Jari Tiihonen, s-posti: jari.tiihonen@niuva.fi

Tarja Koskela, s-posti: tarja.koskela@niuva.fi

Aija Räsänen, s-posti: aija.rasanen@niuva.fi